Studiemateriaal

Discipline obstetrie en gynaecologie

H.J. Hoogland, K. Boer, J.L.H. Evers, Th.J.M. Helmerhorst, J.M.W.M. Merkus, A. Middeldorp, A.A.W. Peters, G.H.A. Visser, W.C.M. Weijmar Schultz

Besproken studiemateriaal

1. Obstetrie en Gynaecologie, de Voortplanting van de Mens, M.J. Heineman, O.P. Bleker, A.P.M. Heintz
 2. Praktische Verloskunde, P.E. Treffers, M. Prins
 3. Gynaecologie, J. van Damme, G.G.M. Essed
 4. Novak's Gynecology, J.S. Berek, E.Y. Adashi, P.A. Hillard
 5. Novak's Gynecology, Self-Assessment and Review, D.L. Olive, J.S. Berek
 6. Practical Gynecologic Oncology, J. S. Berek, N. F. Hacker
 7. Clinical Gynecologic Endocrinology and Infertility, L. Speroff, R.H. Glass, N.G. Kase
 8. Klinisch-Chemische Referentiewaarden in de Zwangerschap, E.A.P. Steegers, C.M.G. Thomas, Th.M. de Boo, M.F.C.M. Knapen, J.M.W.M Merkus
-

Inleiding

Het vakgebied gynaecologie en obstetrie suggereert een eenheid die er praktisch niet meer is. De fysieke scheiding van de afdelingen gynaecologie en obstetrie binnen één opleidingsinstituut is binnen en buiten onze landsgrenzen een bekend verschijnsel. Ook de subdisciplines gynaecologische oncologie, gynaecologische endocrinologie en fertiliteitsonderzoek, prenatale diagnostiek en gynaecologische urologie lijken te streven naar een onafhankelijke status of dreigen opgenomen te worden binnen belevende specialistische disciplines. De consequenties van deze subspecialisaties zijn niet alleen herkenbaar in de uitdijende gynaecologische maatschappen maar ook binnen de opbouw van het medisch curriculum. Met name in probleemgeoriënteerd medisch onderwijs wordt steeds meer gebruik gemaakt van subspecialistische inhoudsdeskundigheid. De rol van de algemeen gynaecoloog lijkt binnen en buiten het curriculum te verdwijnen.

Beschouwt men de aangeboden leerboeken binnen de gynaecologie en obstetrie vanuit deze optiek dan valt er een lans te breken voor het aanbevelen van een algemeen leerboek dat dient als leidraad door het gehele vakgebied. Dit laat echter onverlet dat er binnen de faculteitsbibliotheek voldoende specialistische literatuur

voorhanden moet zijn om probleem georiënteerd onderwijs mogelijk te maken.

Als algemeen leerboek komt met name *Obstetrie en gynaecologie* in aanmerking. Voor de algemene gynaecologie is *Novak's gynecology* aanbevelingswaardig al zijn een aantal geadviseerde medicaties in Nederland niet verkrijgbaar. De overige besproken boeken komen in meer of mindere mate in aanmerking om opgenomen te worden in het bestand van de facultaire bibliotheek, waarbij het aan te bevelen is om met name meerdere exemplaren van *Clinical gynecologic endocrinology and infertility* en *Practical gynecologic oncology* (de derde druk wordt dit jaar verwacht) ter beschikking te hebben.

Beknopte bespreking

1. M.J. HEINEMAN, O.P. BLEKER, J.L.H. EVERS, A.P.M. HEINTZ. *OBSTETRIE EN GYNAECOLOGIE, DE VOORTPLANTING VAN DE MENS. MAARSSSEN: ELSEVIER/DE TIJDSTROOM; 1997.*

De derde druk van *Obstetrie en gynaecologie* is een feit. Dat is goed want de traditie van een Nederlands leerboek bestaat al meer dan een eeuw. De aanvankelijk afzonderlijke monografieën over gynaecologie en verloskunde werden

door Kloosterman in 1973 gecombineerd tot het leerboek *De voortplanting van de mens* met medewerkers van alle universiteiten. Dat is een mooie traditie, en die zet zich op eigentijdse wijze voort, zo schrijft Treffers in het 'Ten geleide' en het boek voorziet in een behoefte van de student, de assistent-geneeskundige en de gynaecoloog.

Maar bij het doorbladeren van dit handboek ontstaat de gedachte dat dit boek een typische representant is van kennisoverdracht uit de twintigste eeuw. Sterker nog, de benadering is niet wezenlijk verschillend van de handboeken geschreven door Treub en De Snoo. En dat geldt voor alle drie de doelgroepen. Weliswaar is het boek getoetst aan de eisen van het Raamplan 1994, maar het houdt geen rekening met de aanzienlijke veranderingen die binnen het medisch onderwijs hebben plaatsgevonden. Waar het verwerven van inzicht, het stellen van de juiste vragen, het vergaren van relevante gegevens in het kader van de training in het medisch probleemoplossen in een kort tijdsbestek moeten worden afgerond binnen strak omschreven kaders van studielast en studie-uren is een handboek van ruim 750 pagina's geen studiemiddel.

Misschien is het boek voor de net beginnende assistent-geneeskundige in opleiding voor verloskunde en gynaecologie een onmisbaar studieboek in het begin van de opleiding. Maar zo gauw de opleiding enige tijd voortschrijdt, is de dynamiek van het vak met nieuwe kennis en veranderende inzichten niet meer terug te vinden in het leerboek en zal het dus minder worden geraadpleegd. Ook voor de medicus practicus in de verloskunde en gynaecologie en voor de meer gedifferentieerd gespecialiseerde gynaecoloog is het vernemen van de standpunten uit de vorige eeuw meer van nut voor het historisch perspectief dan voor een verantwoorde beroepsuitoefening.

2. P.E. TREFFERS, M. PRINS. *PRAKTISCHE VERLOSKUNDE*. HOUTEN: BOHN STAFLEU VAN LOGHUM; 1999.

Studenten geneeskunde kunnen sinds 1999 behalve *Obstetrie en gynaecologie* van Heineman et al. *Praktische verloskunde* van Treffers en Prins kiezen. *Praktische verloskunde* behandelt niet de gehele obstetrie, maar bespreekt wel de gehele verloskunde. Het gaat vooral uit van de praktijk van de eerstelijns verloskundige zorg en fysiologie krijgt meer aandacht dan complicaties. Het boek is daarom

vooral van belang voor (leerling-)verloskundigen en huisartsen (in opleiding). Het boek leest gemakkelijk, heeft overzichtelijke afbeeldingen en is van goede kwaliteit.

3. J. VAN DAMME, G.G.M. ESSED. *GYNAECOLOGIE*. HOUTEN: BOHN STAFLEU VAN LOGHUM; 1999.

Het betreft hier een helder opgebouwd en toegankelijk boek, dat meer op didactische kwaliteit dan op volledigheid is gericht. De presentatie van casuïstiek en de vignet-achtige opbouw van ieder hoofdstuk geven gelegenheid informatie toe te voegen zonder dat de lijn verloren gaat.

Er staan veel duidelijke en concreet toepasbare tabellen en modellen in het boek. Aan het eind van ieder hoofdstuk staat een leesadvies. De klachtengerichte aanpak maakt de geboden stof vooral geschikt voor (huis)artsen in opleiding en voor de dagelijkse huisartsenpraktijk 'ter snelle oriëntatie'.

4. J.S. BEREK, E.Y. ADASHI, P.A. HILLARD. *NOVAK'S GYNECOLOGY*. BALTIMORE: LIPPINCOTT, WILLIAMS AND WILKINS; 1999.

Het boek is als leerboek bedoeld voor gynaecologen en artsen in opleiding tot gynaecoloog, maar kan ten aanzien van verschillende hoofdstukken goed dienst doen als studieboek voor studenten gezien de heldere didactische opzet. De Engelse taal kan geen bezwaar zijn, maar de geadviseerde medicatie is soms in ons land niet bekend.

De prijs is voor wat het boek biedt niet te veel, maar blijft voor een student een hoog bedrag, temeer daar voor het onderwijs aan studenten maar onderdelen geschikt zijn.

Kortom: gezien de uitgebreidheid niet de eerste keus voor de medisch student.

5. D.L. OLIVE, J.S. BEREK. *NOVAK'S GYNECOLOGY. SELF-ASSESSMENT AND REVIEW*. BALTIMORE: LIPPINCOTT, WILLIAMS AND WILKINS; 1998 [ONDERSTEUNING BIJ NOVAK'S GYNECOLOGY; 1996].

Dit vraag en antwoordboek neemt systematisch de stof door van een van de bekendste gynaecologische leerboeken. De wijze waarop dit wordt gedaan is zonder meer voortreffelijk. Voor een deel worden de antwoorden op de vragen door deze uitgave zelfstandig gegeven, voor een deel wordt verwezen naar het leerboek zelf. De stof van het leerboek zelf is te

specialistisch voor de algemene medische opleiding, maar kan wel goed dienen als naslagwerk. De self-assessment is, hoewel voortreffelijk opgezet, om die reden niet noodzakelijk voor de medisch student.

6. J.S. BEREK, N.F. HACKER. *PRACTICAL GYNECOLOGIC ONCOLOGY*. BALTIMORE: LIPPINCOTT, WILLIAMS AND WILKINS; 1994.

Dit is een zeer interessant naslagwerk, een standaardwerk voor de gynaecoloog, gynaecoloog in opleiding en anderen, betrokken bij of geïnteresseerd in de gynaecologische oncologie. Het bestaat uit drie delen. Allereerst de algemene principes van de oncologie. Het is niet verbazingwekkend dat op een gebied waar de ontwikkelingen zo snel gaan, sommige van de hoofdstukken in dit gedeelte gedateerd zijn. Toch geeft het een goed overzicht van de stand van zaken omtrent het basisonderzoek van de – met name gynaecologische – oncologie, met ook aandacht voor de epidemiologie. Het tweede deel gaat vooral over gynaecologische tumoren en geeft een goed overzicht van de stand van zaken. Controversiële onderdelen komen aan de orde, waarbij vaak een duidelijk Amerikaanse en Australische visie naar voren komt; niet verwonderlijk gezien de samenstellers van het boek. Deel drie is divers. Naast chirurgische technieken komen andere therapieën, zoals hormoontherapie en voedings-therapie en ook de psychosociale aspecten aan de orde. Gelukkig is er ook een hoofdstuk over palliatieve zorg en de behandeling van pijn.

Gerennomeerde oncologen hebben een bijdrage geleverd. Het boek geeft een goed overzicht van de gynaecologische oncologie tot nu, met de daarbij belangrijkste literatuurverwijzing. Voor de basisopleiding is dit boek echter *niet* aanbevelenswaardig. Het is te specialistisch van opzet.

7. L. SPEROFF, R.H. GLASS, N.G. KASE. *CLINICAL GYNECOLOGIC ENDOCRINOLOGY AND INFERTILITY*. BALTIMORE/PHILADELPHIA: LIPPINCOTT, WILLIAMS AND WILKINS; 1999.

Het klassieke boek van Speroff et al., voor het eerst verschenen in 1972, is nu al aan zijn zesde druk toe. Het boek is geen naslagwerk waarin de wereldliteratuur beknopt is samengevat, maar eerder een studieboek dat op een heldere en zeer didactische wijze inzicht verschaft in de reproductieve endocrinologie en voort-

plantingsstoornissen, met referentie naar goede overzichtsartikelen en belangrijke 'key-note' publicaties. Het boek, dat de geïnteresseerde student zeer goed introduceert in de materie, en dat de arts, respectievelijk gynaecoloog zeer goed op weg kan helpen bij een oriëntatie op dit deelvakgebied, bestaat uit vier onderdelen, die respectievelijk de reproductieve fysiologie behandelen, de klinische endocrinologie, anticonceptie en infertiliteit. Meteen het eerste hoofdstuk al, 'Moleculaire biologie voor klinici', is een lust om te lezen. Belangrijke concepten worden helder besproken (structuur, functie, aflezen van DNA, transcriptie en translatie, diverse nieuwe technieken, zoals Southern blot analysis, in situ hybridisatie en polymerase kettingreactie, transgene dieren (knockout modellen), het humane genoomproject, synthese en werkingswijze van hormonen met onder andere het twee gonadotrofine – twee celconcept).

In de klinische hoofdstukken komen stoornissen in de geslachtsontwikkeling, puberteitsproblemen, cyclusstoornissen, vetzucht en hirsutisme aan bod en worden onder andere (peri)menopauze, hormonale substitutietherapie, kinderloosheid en habituele abortus uitgebreid besproken, echter op zulk een wijze dat de lezer er niet onder bezwijkt.

In ieder hoofdstuk wordt veel aandacht besteed aan 'clinical decision making', en aan het correct interpreteren van literatuur bevindingen en het adequaat incorporeren van nieuwe bevindingen in het klinische beleid. Het boek sluit af met laboratoriumwaarden in conventionele en SI-eenheden en met een uitvoerige index, die de lezer feilloos naar die hoofdstukken leidt waar adequate informatie over het betreffende trefwoord te vinden is. Gelukkig is het ruime gebruik van flow-diagrammen waardoor de eerste druk in 1972 beroemd werd, gehandhaafd en uitgebreid. De lezer die hierin de weg weet, wordt een gemakkelijk toegankelijk overzicht van de per onderwerp aangeboden tekst geoffreerd. Door het hele boek is rood als steunkleur aangehouden, waardoor het mogelijk wordt belangrijke onderwerpen van een accent te voorzien. Gelukkig is er niet te overdadig gebruik van gemaakt.

8. E.A.P. STEEGERS, C.M.G. THOMAS, Th.M. DE BOO, M.F.C.M. KNAPEN, J.M.W.M. MERKUS. *KLINISCH-CHEMISCHE REFERENTIEWAARDEN IN DE ZWANGERSCHAP*. MAARSSEN: ELSEVIER/BUNGE; 1999.

In dit boek wordt een zeer duidelijk overzicht gegeven van referentiewaarden in de zwangerschap voor hematologische parameters, leverfuncties, nierfuncties, vitamine en homocysteïne, en hormonen. Voor alle parameters worden referentiewaarden in de zwangerschap gegeven, zowel in grafiekvorm als in tabelvorm. Zowel de grafieken als de tabellen zijn zeer inzichtelijk. Van elke parameter volgt een beknopte bespreking, waarin aandacht wordt besteed aan de klinische relevantie van de betreffende parameter. Er wordt ingegaan op de eventuele verandering van de parameter ten opzichte van de situatie buiten de zwangerschap en de eventuele veranderingen van de parameter in de zwangerschap zelf. Na elke beknopte bespreking staat een lijst van sleutelreferenties. Dit boek is een zeer waardevol naslagwerk voor alle hulpverleners die betrokken zijn bij zorg voor en behandeling van zwangere vrouwen.

Een tweetal inhoudelijke opmerkingen. Het is opvallend dat de bespreking van de bezinking geheel ontbreekt en dat is toch een waarde waar hulpverleners vaak mee te maken krijgen en die regelmatig verkeerd geïnterpreteerd wordt. Op bladzijde 185 ontbreekt in de tabel over het intact HCG in het serum op de Y-as in de legenda één 0.

Als gynaecoloog is de referent bijzonder enthousiast over dit boek, dat echter wel heel erg veel gedetailleerde en voor de opleiding tot basisarts waarschijnlijk niet relevante informatie bevat. Het boek is niet geschikt als studieboek, maar veeleer als naslagwerk.

De auteurs:

Dr. H. Hoogland is universitair hoofddocent, Onderwijsinstituut Geneeskunde, Universiteit Maastricht.

Dr. K. Boer is universitair hoofddocent, Afdeling Obstetrie en Gynaecologie, Academisch Medisch Centrum, Amsterdam.

Prof. dr. J.L.H. Evers is hoogleraar, Afdeling Obstetrie en Gynaecologie, Academisch Ziekenhuis Maastricht.

Prof. dr. Th.J.M. Helmerhorst is hoogleraar, Afdeling Obstetrie en Gynaecologie, Academisch Ziekenhuis Rotterdam.

Prof. dr. J.M.W.M. Merkus is hoogleraar, Afdeling

Obstetrie en Gynaecologie, Universitair Medisch Centrum St Radboud, Nijmegen.

Dr. A. Middeldorp is universitair docent, Afdeling Obstetrie en Gynaecologie, Leids Universitair Medisch Centrum.

Dr. A.A.W. Peters is universitair hoofddocent, Afdeling Obstetrie en Gynaecologie, Leids Universitair Medisch Centrum.

Prof. dr. G.H.A. Visser is hoogleraar, Afdeling Obstetrie en Gynaecologie, Universitair Medisch Centrum Utrecht.

Dr. W.C.M. Weijmar Schultz is universitair hoofddocent, Afdeling Obstetrie en Gynaecologie, Academisch Ziekenhuis Groningen.

Beoordeelde kenmerken	1	2	3	4	5	6	7	8
Relevantie voor artsopleiding	4	3	3	5	3	3	5	3
Relevantie voor medische biologie en gezondheidswetenschappen	3	3	4	3	1	3	4	3
Inhoudelijke kwaliteit	4	4	4	5	5	5	5	5
Vormgeving	5	3	5	5	5	4	5	5
Didactische kwaliteit ('studeerbaarheid')	4	3	5	5	5	3	5	1
Geschikt als verplichte zelfstudiestof	4	3	4	4	5	2	5	1
Kwaliteit verwijssystematiek en dekking van materie	4	4	4	4	5	5	5	5
Aan te bevelen om zelf aan te schaffen	2	2	4	5	3	2	4	1
Geschiktheid voor gehele studie	3	2	4	4	3	1	5	1
Kwaliteit voorbeelden/casus	3	-	5	5	-	-	-	-
Kwaliteit studieopdrachten of vragen	-	-	-	-	5	-	-	-
Kwaliteit antwoorden bij studieopgaven of vragen	-	-	-	-	5	-	-	-
Beschrijvende kenmerken								
Taal	N	N	N	E	E	E	E	N
Omvang in pagina's	764	402	290	1359	369	720	1200	240
Omvang (breedte maal hoogte, afgerond in cm)	19x26	16x24	15x24	22x28	21x28	22x28	22x28	17x24
Aantal delen	1	1	1	1	1	1	1	1
Druk	3	10	1	12	1	2	6	1
Jaar van uitgave	1999	1999	1999	1999	1998	1994	1999	1999
Jaar van eerste druk	1973	1973	1999	1940	1998	1989	1972	1999
Prijs (in guldens)	198	55	95	300	94	395	240	79,50

Beoordeling: 1= zeer slecht/zeer gering/zeer ongeschikt; 2= slecht/gering/ongeschikt; 3= matig; 4= goed/groot/geschikt; 5= zeer goed/zeer groot/zeer geschikt